

Cellisten

Med et hyl sprengte den seg vei mellom himmel og jord. Målet ble stadig større, gjort tydelig av tid og hastighet. Et øyeblikk før nedslaget var tingene slik de hadde vært. Så eksploderte den synlige verden.

I 1945 fant en italiensk musikkforsker fire takter av basslinjen til en sonate, i ruinene av det brannbombede musikkbiblioteket i Dresden. Han mente at disse notene stammet fra den venetianske 1700-tallskomponisten Tomaso Albinoni, og brukte de neste tolv årene på å rekonstruere et større verk ut fra det brannsvidde fragmentet av et manuskript. Komposisjonen som ble resultatet av hans arbeid, er kjent som *Albinonis Adagio*, og minner lite om de fleste av Albinonis øvrige verker. De fleste Albinonikjennere mener at adagioen er en forfalskning. Men også disse har vanskelig for å avfeie dens skjønnhet.

Nesten et halvt århundre senere er det denne motsetningen som appellerer til cellisten. At noe kunne bli nærmest utradert i landskapet av en ødelagt by, for så å bli gjenskapt som noe nytt og verdifullt, gir ham håp. Et håp som er noe av det siste som ennå finnes hos den beleirede befolkningen i Sarajevo, et håp som blir mindre for hver dag som går.

Så i dag, som alle andre dager i friskt minne, sitter cellis-

ten ved vinduet i sin leilighet i tredje etasje og spiller til han føler håpet vende tilbake. Det er sjelden han spiller adagioen. Oftest føler han at musikken forynger ham; det er som å fylle bensin på en bil. Men andre dager er det ikke slik. Om håpet etter flere timer ennå ikke har vendt tilbake, tar han en pause for å samle seg før han og celloen fører Albinonis *Adagio* fra brannruinene i Dresden til de granatherjede, snikskytterinfiserte gatene i Sarajevo. Når de siste tonene dør hen, vil håpet være vendt tilbake, men for hver gang han må ty til adagioen blir det litt vanskeligere, og han vet at virkningen en gang vil ta slutt. Det er bare et visst antall adagioer tilbake i ham, og dette er en skatt han ikke må sløse med.

Det var ikke alltid slik. Det er ikke lenge siden løftene om et lykkelig liv nærmest virket ukrenkelige. For fem år siden, i søsterens bryllup, hadde han posert på et familiebilde med farens arm om halsen. Faren holdt skulderen hans i et fast grep, nesten smertefullt, men for cellisten var virkningen motsatt. Fingrene fortalte ham at han var elsket, at han alltid hadde vært elsket, og at verden var et sted hvor alt som var godt, ville komme din vei. Alt dette visste han den gangen, og han ville gitt alt for å kunne gå tilbake i tiden og oppleve øyeblikket på ny. Han ville så gjerne kunne føle farens arm på skulderen én gang til.

Han vet at dette ikke blir noen adagio-dag. Det er ikke mer enn en halv time siden han satte seg ved vinduet, men han føler seg allerede litt bedre. Utenfor har det dannet seg en kø av mennesker som venter på å få kjøpe brød. Det er over en uke siden det har vært brød å få kjøpt på markedet, og han vurderer om han skal slutte seg til køen. Mange av vennene og naboene hans står der allerede. Men han bestemmer seg for å la være i denne omgang. Det er fortsatt arbeid som må gjøres.

Med et hyl sprengte den seg vei mellom himmel og jord. Målet ble stadig større, gjort tydelig av tid og hastighet. Et øyeblikk før nedslaget var tingene slik de hadde vært. Så eksploderte den synlige verden.

Da granatene ødela operaen i Sarajevo, følte cellisten det som om han selv var inne i bygningen, som om mursteinene og glasset som en gang holdt konstruksjonen sammen, ble prosjektiler som skar seg inn i ham og flenget ham opp til det ugjenkjennelige. Han var førstecellist i Sarajevo Symfoniorkester. Det var det han virkelig kunne. Han gjorde musikk om fra idé til virkelighet. Når han gikk på scenen iført sin snippkjole, ble han forvandlet til et formidlingsverktøy. Han ga de som var kommet for å lytte, det han elsket mest her i verden. Han var like solid som farens håndgrep.

Nå bryr han seg ikke lenger om noen hører ham spille eller ikke. Snippkjolen henger urørt i skapet. Våpnene som er oppstilt i åsene rundt Sarajevo, har revet ham i filler, akkurat som de rev operabygningen i filler, slik de ødela barndomshjemmet hans om natten, mens moren og faren sov, slik de til slutt vil ha ødelagt alt.

Beleiringens geografi er enkel. Sarajevo er en lang stripe land, omgitt av åser på begge sider. Mennene i åsene har kontroll over alle høytliggende områder og over en halvøy av flatmark midt i byen, bydelen Grbavica. De sender kuler og granater og bomber ned over resten av byen, som blir forsvart av én eneste stridsvogn og ellers bare små håndvåpen. Byen er i ferd med å bli ødelagt.

Cellisten vet ennå ikke hva som er i ferd med å skje. Det første sjokket av granatnedslaget trenger ikke inn i ham. Lenge blir han stående ved vinduet og stirre. Gjennom kaoset og blod-

badet ser han en kvinnes håndveske, blodstenket og glitrende av knust glass. Han vil aldri kunne si hvem den tilhørte. Så ser han ned og oppdager at han har sluppet celloens bue på gulvet, og det forekommer ham at det på en eller annen måte må finnes en forbindelse mellom disse to gjenstandene. Han forstår ikke hva forbindelsen består i, men følelsen av at den finnes får ham til å kle av seg, gå til skapet og ta snippkjolen ut av den tørre plastposen fra renseriet.

Hele natten og hele neste dag blir han stående ved vinduet. Så, klokken fire om ettermiddagen, 24 timer etter at granaten slo ned blant vennene og naboene mens de ventet på å få kjøpe brød, bøyer han seg for å ta opp buen. Deretter bærer han celloen og krakken ned den trange trappen til den tomme gaten utenfor. Krigens fortsetter å rase omkring ham mens han setter seg i det lille krateret som er oppstått der granaten slo ned. Han spiller Albinonis *Adagio*. Dette skal han gjøre hver dag de neste toogtyve dagene, én dag for hver av dem som døde. I det minste vil han forsøke. Han er ikke sikker på om han vil overleve. Han er ikke sikker på om han har tilstrekkelig mange adagioer tilbake i seg.

Men nå, der han sitter ved vinduet og spiller, vet ikke cellisten noe av dette. Han er seg det ennå ikke bevisst. Men granaten er allerede på vei. Med et hyl sprenger den seg vei mellom himmel og jord. Målet blir stadig større, gjort tydelig av tid og hastighet. Et øyeblikk før nedslaget var tingene slik de hadde vært. Så eksploderer den synlige verden.

En

Pilen

Pilen myser. Hun har ventet lenge. Gjennom kikkertsiktet på riflen ser hun tre soldater som står ved en lav mur på en åsrygg over Sarajevo. Den ene ser ut over byen som om han minnes et eller annet. En annen holder fram en lighter så den tredje kan få tent en sigarett. Åpenbart har de ikke noen anelse om at hun har dem i siktet. Kanskje mener de at de er for langt unna frontlinjen, tenker hun. Der tar de feil. Kanskje tror de ikke noen vil kunne tre en kule inn mellom bygningene som skiller dem fra henne. Der tar de feil igjen. Hun kan drepe hver enkelt av dem, kanskje til og med to av dem, når det måtte passe henne. Og snart skal hun gjøre sitt valg.

Soldatene Pilen betrakter har gode grunner til å føle seg trygge. Det hadde de også vært, hvis den som jaktet på dem hadde vært en annen enn Pilen. De er nesten en kilometer borte, og riflen hennes, den samme som nesten alle forsvarerne bruker, har en anvendelig rekkevidde på 800 meter. Utover det er sjansene for å treffe målet svært små. Bortsett fra når det er Pilen som skyter. Hun kan få en kule til å utføre ting ingen andre kan.

For de fleste mennesker er skyting over lange avstander et spørsmål om den riktige kombinasjonen av observasjon og matematikk. Av å finne ut av vindens retning og styrke og

avstanden til målet. Anslagene blir kalkulert og veid i likninger som tar hensyn til kulens hastighet, fallet over tid og forstørrelsesgraden i siktet. Akkurat som å kaste ball. En ball kastes ikke direkte mot et mål, men i en bue som er beregnet å skulle skjære gjennom målet. Pilen måler ikke avstander, hun løser ikke likninger. Hun sender ganske enkelt kulen dit hun vet den skal. Hun har vanskelig for å forstå at andre skarpskyttere ikke makter det samme.

Hun er skjult bak ruinene av en utbrent kontorbygning, noen meter bak et vindu som gir utsyn over åsene sør for byen. Enhver som forsøker, vil ha vanskelig for å oppdage den spede unge kvinnen med det skulderlange, svarte håret, skjult i de rykende ruinene av et dagligliv. Hun ligger med magen presset mot gulvet, bena delvis dekket av en gammel avis. Øynene hennes er store, blå og skinnende, og er det eneste tegn på at hun lever.

Pilen mener hun er annerledes enn snikskytterne oppe i åsene. Hun skyter bare soldater. *De* skyter ubevæpnede menn, kvinner og barn. Når de dreper et menneske, er det for å oppnå et resultat som er langt større enn å utslette et enkelt individ. De forsøker å drepe selve byen. Hvert dødsfall hakker løs på det Sarajevo som Pilen kjenner fra sin ungdom, like sikkert som at en granat hamrer løs på en bygning. De som er tilbake, blir ikke bare berøvet en medborger, men også minnet om hvordan det var å leve på en tid uten menn i åsene, menn som skyter på deg når du forsøker å krysse gaten.

For ti år siden, da hun var atten og ikke ble kalt Pilen, hadde hun lånt farens bil for å kjøre ut på landet og besøke noen venner. Det var en klar, strålende dag, og det følte som om bilen var blitt levende, som om måten hun og den beveget seg sammen på, var skjebnebestemt og at alt skjedde akkurat som

forutsatt. Da hun rundet et hjørne, ble en av hennes yndlings-sanger spilt på radioen, og solskinnet strømmet gjennom tre-kronene slik det gjør gjennom kniplingsgardiner. Det minnet henne om bestemoren, og tårene rant nedover kinnene hennes. Ikke for bestemorens skyld, for hun var fortsatt i høyeste grad blant de levende, men fordi hun følte en altomsluttende lykke ved å leve, en glede som bare ble forsterket av vissheten om at en dag ville alt ta slutt. Det overvældet henne og fikk henne til å parkere i veikanten. Etterpå følte hun seg litt tåpelig, og fortalte aldri noen om disse følelsene.

Men nå vet hun at hun ikke var tåpelig. Hun innser at av en eller annen grunn var hun kommet hodestups inn til kjernen av det å være menneske. Det er en sjelden gave å forstå at livet er vidunderlig, og at det ikke vil vare evig.

Så når Pilen trekker i avtrekkeren og ender livet til en av soldatene i siktet, gjør hun det ikke fordi hun ønsker ham død, skjønt hun ikke kan benekte at hun gjør det, men fordi soldatene har stjålet denne gaven fra henne og alle andre i denne byen. At livet en gang vil ta slutt, er blitt så innlysende at det har mistet enhver betydning. Men for Pilen er det enda verre at det har skapt en avstand mellom det hun vet og det hun tror på. Selv om hun vet at tårene hun felte den dagen ikke skyldtes tåpelig sentimentalitet hos en tenåringsjente, vil hun ikke virkelig tro på det.

Fra det høytliggende fortet Vraca, ovenfor den okkuperte bydelen Grbavica, sender motstanderne hennes bomber mot byen, og de regner med å kunne gjøre det helt ustraffet. Under andre verdenskrig var Vraca stedet der nazistene torturerte og drepte alle som sto imot dem. Navnene på de døde er risset inn i trappetrinnene, men det var de færreste som kjempet under eget navn. De tok nye navn, navn som sa mer om dem enn noe

skryt fortalt av drukkenbolter i barene, navn som trosset myndighetene som senere forsøkte å bruke bedriftene deres som propaganda. Det ble sagt at de tok disse navnene for at familien deres ikke skulle komme i fare, slik at de kunne gli inn og ut av to atskilte tilværelser. Men Pilen tror at de tok nye navn for å skape avstand mellom seg selv og det de hadde å gjøre, for at mennesket som kjempet og drepte en dag kunne skyves inn i glemselen. Å hate noen fordi de hatet henne, for så å hate dem for det de har gjort mot henne, har fått henne til å ville skape et skille mellom den delen av henne som slår tilbake, og den delen som aldri har villet slåss i det hele tatt. Å bruke sitt egentlige navn ville bety at hun ikke var annerledes enn mennene hun drepte. Det ville være en død verre enn livets egentlige ende.

Fra det øyeblikk hun første gang grep en rifle for å drepe, har hun kalt seg Pilen. Det finnes dem som fortsatt bruker hennes tidligere navn. Dem overhører hun. Fortsetter de, gir hun beskjed om at navnet nå er Pilen. Ingen protesterer. Ingen stiller spørsmål til det hun må gjøre. Alle gjør noe for å holde seg i live. Men om hun skulle bli presset til det, ville hun si: «Jeg heter Pilen fordi jeg hater dem. Den kvinnen du husker, hatet ingen.»

Pilen har valgt dagens mål fordi hun ikke vil at mennene ved Vraca skal føle seg trygge. Det forlanger at hun utfører et ytterst krevende skudd. Selv om hun skjuler seg i åttende etasje i den herjede bygningen, ligger fortet enda høyere i terrenget. Dessuten må hun smyge kulen mellom en rekke bygninger som står mellom henne og målet. Soldatene må holde seg innenfor et område på knappe tre meter, og røyk fra brennende bygninger reduserer sikten. Så snart hun har løsnet det første skuddet, vil hver eneste snikskytter på åsen i sør begynne

å speide etter henne. Snart kommer de til å finne ut hvor hun er. Så vil de bombardere bygningen, om nødvendig til den er jevnet med jorden. Grunnen til at den er utbrent, er at den er et enkelt mål. Sjansene for at hun skal unnsnippe gjengjeldelsen for sine egne kuler, er ganske små. Men en slik utfordring er ikke noe nytt for henne. Hun har sendt av gårde kuler under vanskeligere forhold enn dette og stått overfor enda raskere gjengjeldelser.

Pilen vet nøyaktig hvor lang tid det vil ta dem å avsløre posisjonen hennes. Hun vet akkurat hvor snikskytterne vil lete og nøyaktig hvor granatene vil ramme. Men når bombardementet er over, vil hun være forsvunnet. Ingen vil begripe hvordan, heller ikke de som er på hennes side og forsvarer byen. Om hun fortalte det, ville de ikke forstå. De ville ikke innse at hun vet hva et våpen kan gjøre, for Pilen er selv et våpen. Hun har et særlig talent som de færreste kan akseptere. Om hun kunne velge, ville hun ikke selv tro på det. Men hun vet at det ikke er opp til henne. Du velger ikke hva du skal tro på. Troen velger deg.

En av de tre soldatene beveger seg bort fra de to andre. Pilen følger oppmerksomt med for å se om de to andre gjør honnør for ham.

I så fall kommer hun til å skyte ham. Et øyeblikk er hun usikker, klarer ikke tolke bevegelsene. Så trer soldaten ut av den trange korridoren som kulen hennes kan følge. I løpet av et tilsynelatende uvesentlig øyeblikk har han reddet livet. Pilen vet at et liv nesten utelukkende består av slike handlinger.

Hun følger deres bevegelser en stund til, mens hun venter på detaljen som skal bestemme hvem som får den første kulen. Hun vil gjerne kunne fyre av to ganger for å drepe dem begge, men føler seg ikke trygg på at muligheten byr seg, og om hun